

УДК 336.1

**ANALYZIS OF A MODERN SITUATION OF THE LOCAL BUDGETS
IN UKRAINE****АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ****М.В. Tymots/М.В. Тимоць***PhD in Economics, Associate Professor/ к.е.н., доц.**ORCID ID 0000-0001-9369-490X**King Daniel's University, Ivano-Frankivsk, Konovaltsa, 35, 76018**Університет Короля Данила, Івано-Франківськ, Коновальця, 35, 76018*

Анотація. В статті проаналізовано сучасний стан місцевих бюджетів в Україні.

Досліджено динаміку дохідної та видаткової частини бюджетів органів місцевого самоврядування. Обґрунтовано причини структурних змін в частині доходів та витрат. Встановлено, що збільшення дохідних джерел можливе лише в умовах успішного функціонування реального сектору економіки, що забезпечуватиме стабільну фінансово-економічну основу для формування доходів бюджету. Вирішення проблем збільшення дохідної частини бюджету, оптимізації її структури, стане можливим за рахунок регулювання доходів місцевих бюджетів, оптимального рівня розподілу і перерозподілу новоствореної вартості між усіма суб'єктами суспільних відносин. Проаналізовано виконання місцевих бюджетів за видатками в розрізі областей країни.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи та витрати бюджету, структура, динаміка, фінансові ресурси

Вступ.

Основними питаннями, які виникають у сучасному розвитку місцевого самоврядування, є забезпечення органів управління на місцевому рівні необхідними фінансовими ресурсами для їх ефективного функціонування та належного виконання покладених на них функцій. Місцеві бюджети відіграють вагомим значення у формуванні, розподілі та використанні коштів органів місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування є дієвим та результативним елементом функціонування демократичної держави, яка має створювати необхідне життєве середовище для всіх суб'єктів господарювання за рахунок достатніх фінансових ресурсів. Тому актуальним залишається питання вивчення сучасного стану місцевих фінансів.

Виклад основного матеріалу.

Місцеві бюджети є важливим інструментом ефективного реалізації фінансової політики на місцевому рівні.

Бюджет є вагомим інструментом макроекономічного регулювання. Він здійснює розподіл та перерозподіл валового внутрішнього продукту між регіонами країни, секторами економіки, верствами населення з метою підвищення ефективності реалізації фінансової політики держави, забезпечення фінансування об'єктів соціально-культурної сфери, державного управління та охорони навколишнього природного середовища та ін. [1, с. 96].

Реформа децентралізації істотно вплинула на кількість місцевих бюджетів та їх стан. Загальна кількість місцевих бюджетів на початок 2022 року на території України наведена в табл. 1.

Таблиця 1 - Кількість місцевих бюджетів України станом на 01.01.2022

Типи місцевих бюджетів	Всього місцевих бюджетів	з них мають відношення до державного бюджету
обласні бюджети	25	24
бюджети міст республіканського/ обласного значення	13	1
районні бюджети	136	119
бюджети об'єднаних територіальних громад	1469	1438
бюджети районів у містах обласного значення	35	0
бюджети міст районного значення	6	0
бюджети селищ міського типу	39	0
бюджети сільрад (сіл)	229	0
Разом	1952	1582

Джерело: [2]

Зміна в кількості місцевих бюджетів суттєво позначилось на їх стані, зокрема впродовж останніх років збільшилась як дохідна, так і витратна частина місцевих бюджетів (табл. 2). При цьому позитивним є той факт, що темпи зростання доходів бюджету перевищують видатки. За даними Державної служби статистики до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 502031,5 млн. грн., що на 11,8% більше, ніж за даний період минулого року. Збільшення доходів до спеціального фонду порівняно з періодом 2020 року склало 72,8%. В частині видатків загального фонду, їх розмір у 2021 році зріс на 14,3% по відношенню до 2020 року. Деяко більше фінансувались видатки за рахунок коштів спеціального фонду, з якого у 2021 році було виділено на 33,4% більше, ніж за аналогічний період минулого року.

Таблиця 2 - Баланс місцевих бюджетів, млн. грн.

Показники виконання	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом		
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	Темп росту
Доходи	425953,4	502031,5	45526,5	78667,5	471479,9	580699,1	109219,1 (123,1%)
Видатки	357728,5	408858,6	120379,5	160569,5	478108,0	569428,2	91320,1 (119,1%)
Кредитування	169,9	313,4	50,1	-71,7	220,1	241,7	21,6
Дефіцит (-) / Профіцит (+)	68054,9	92859,4	-74903,1	-81830,2	-6848,2	11029,1	17877,3

Джерело: [2]

З метою кращого розуміння сучасного стану місцевих бюджетів розглянемо структуру та динаміку доходів місцевих бюджетів (рис. 1).

Як бачимо, у 2021 році основну частку в доходах місцевих бюджетів займали податкові надходження. У 2021 році їх частка значно зросла в порівнянні з попередніми роками. Принагідно зазначимо, що найбільшу питому частку в структурі податкових надходжень місцевих бюджетів займав податок з доходів фізичних осіб. Сума доходів у вигляді податку на доходи фізичних осіб впродовж січня - вересня 2021 року складала 150,489 млрд. грн. Підвищення доходів з податку на доходи фізичних осіб до відповідного періоду 2020 року становить 19,5% або +24,55 млрд. грн.

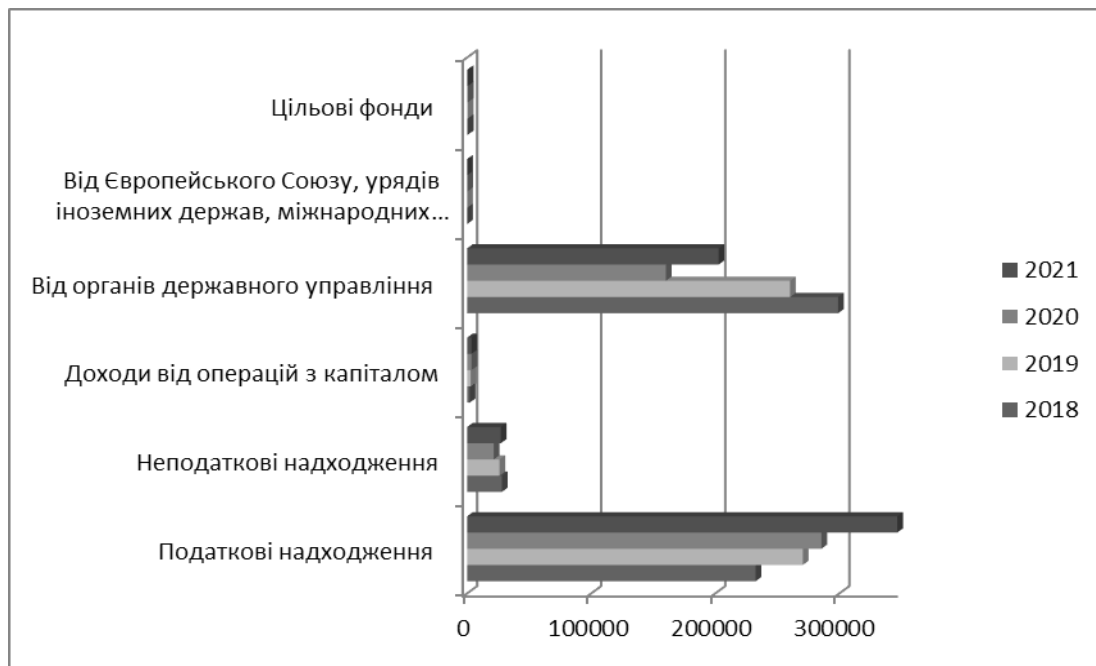

Рисунок 1 - Доходи місцевих бюджетів за 2008-2021рр., млн. грн.

Джерело: [3]

У 16 регіонах темпи зростання податку на доходи фізичних осіб вищі за середні по Україні. Так, Тернопільська область сформувала приріст понад 25%. Найнижче зростання відбулось в Дніпропетровській, Кіровоградській, Полтавській та Вінницькій областях.

У сучасних умовах важлива фіскальна роль місцевих податків і зборів пов'язана, насамперед, з їх досить значною оподаткованою базою та прямим зв'язком між доходами та майновим станом платників та їх платежами до місцевих бюджетів.

Роль того чи іншого джерела надходжень у частці конкретного бюджету місцевого рівня можна пояснити специфікою поділу податків і зборів поміж бюджетами місцевих громад різних рівнів у Бюджетному кодексі. Так, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) направляється до бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОТГ), міст обласного значення а також районних та обласних бюджетів. До сільських бюджетів, селищних бюджетів та бюджетів міст районного значення даний податок не надходять. Останні «живуть» переважно завдяки місцевим податкам.

Отже, фіскальна ефективність місцевих бюджетів можлива лише за достатньо високого економічного розвитку країни та її регіонів як необхідної умови зростання доходів та майна, з якого сплачуються податки, а також запровадження інтегрованого регіонального моніторингу доходів та майна як об'єктів оподаткування [4, с. 967].

Іншу частину надходжень бюджетів місцевого значення складають фінанси, що передаються їм з бюджету державного рівня (або іншого місцевого бюджету) за рахунок субсидій і субвенцій (мається на увазі міжбюджетні трансферти).

Частка інших надходжень в структурі місцевих бюджетів впродовж аналізованого періоду буда доволі низькою.

Проаналізувавши сучасний стан доходів місцевих бюджетів, розглянемо виконання місцевих бюджетів за видатками в розрізі областей України (табл. 4).

Таблиця 4 - Виконання місцевих бюджетів за видатками, млн. грн.

Назва території	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	Абсолютне відхилення, +/-	Відносне відхилення, %
Вінницька	95,6	1807,9	2012,1	204,1	11,2
Волинська	67,5	1185,0	1316,6	131,6	11,1
Дніпропетровська	225,6	4468,9	5694,0	1225,0	27,4
Донецька	86,1	2482,7	3075,5	592,7	23,8
Житомирська	63,1	1397,5	1561,0	163,5	11,6
Закарпатська	69,9	1295,8	1444,1	148,3	11,4
Запорізька	128,2	2102,8	2384,8	281,9	13,4
Івано-Франківська	85,0	1397,6	1588,4	190,7	13,6
Київська	102,6	2595,8	3006,1	410,3	15,8
Кіровоградська	64,8	1099,4	1249,0	149,5	13,6
Луганська	37,0	817,6	1007,3	189,6	23,2
Львівська	105,9	2993,1	3379,7	386,5	12,9
Миколаївська	66,6	1249,7	1437,4	187,6	15,0
Одеська	133,5	2895,7	3291,3	395,5	13,6
Полтавська	82,5	1919,7	2266,7	346,9	18,0
Сумська	59,7	1151,8	1331,	179,4	15,5
Тернопільська	58,2	1028,5	1296,0	267,5	26,0
Харківська	164,3	3099,9	4426,1	1326,2	42,7
Херсонська	63,9	1111,3	1309,4	198,0	17,8
Хмельницька	88,8	1345,8	1629,4	283,6	21,0
Черкаська	75,6	1332,9	1524,8	191,9	14,3
Чернівецька	47,3	869,7	1007,6	137,8	15,8
Чернігівська	55,5	1124	1285,9	161,9	14,4
м.Київ	207,0	5794,5	6944,7	1150,2	19,8
Всього	2310,6	47810,8	56942,8	9132,0	19,1

Джерело: [2]

Аналізуючи дані, наведені в табл.4, бачимо, що видатки місцевих бюджетів збільшились на 9132 млн. грн. порівняно з 2020 роком. Найбільші витрати були в Харківській, Дніпропетровській та Донецькій областях.

Структура видатків місцевих бюджетів також регулюється БКУ, а також частково (у частині витрачання коштів, які отримуються як трансферти) законом про Держбюджет на відповідний рік. За ст. 10 БКУ є декілька класифікацій видатків місцевих бюджетів.

У таблиці 5 проаналізовано динаміку та структуру видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією за 2019-2021 р.р.

Як бачимо, найбільшу частку у структурі видатків місцевих бюджетів у 2021 році займають видатки на освіту, які у структурі місцевих бюджетів охоплюють:

- дошкільну освіту;
- загальну середню освіту;
- професійну (професійно-технічну) освіту);
- фахову передвищу та вищу освіту;
- післядипломну освіту;

- позашкільну освіту та заходи з позашкільної роботи з дітьми;
- інші заклади та заходи у сфері освіти.

Таблиця 5 – Аналіз структури видатків місцевих бюджетів за 2019-2021 р.р.

Державні функції	2019 рік		2020 рік		2021 рік	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
загальнодержавні	34914	6,2	40969	7,8	47490	9,5
громадський порядок, безпека та судова влада, зокрема протипожежний захист	1305	0,2	1834	0,4	1645	0,3
економічна діяльність	81854	14,5	93926	18,0	86173	17,2
охорона навколишнього середовища	3414	0,6	2420	0,5	2774	0,6
житлово-комунальне господарство	34379	6,1	32126	6,1	28099	5,6
охорона здоров'я	89816	15,9	50866	9,7	26387	5,3
духовний та фізичний розвиток	21583	3,8	21884	4,2	25296	5,1
освіта	187100	33,0	199426	38,2	244305	48,8
соціальний захист і соціальне забезпечення	103158	18,2	23999	4,6	26524	5,3
міжбюджетні трансферти	8725	1,5	10658	2,0	11478	2,3
Всього видатків	566248	100,0	522522	100,0	500172	100,0

Джерело: [2]

Задля вивчення головних тенденцій у побудові та реалізації бюджетів різних рівнів варто звернути увагу на розмір дефіциту / профіциту місцевих бюджетів. Відповідно до офіційних даних статистики прослідковується позитивна динаміка щодо покриття витрат бюджетів їх доходами впродовж 2021 року. Винятком став тільки грудень 2021р., де видатки місцевих бюджетів перевищили доходи, що спричинило дефіцит бюджету. Прогнозовано, що в майбутньому сума профіциту бюджетів місцевого рівня будуть зменшуватися, враховуючи вплив воєнного стану.

Висновки.

Оцінюючи стан місцевих бюджетів в Україні, варто зазначити, що процес децентралізації дав певні позитивні зрушення. Зокрема, йдеться про зростання доходів місцевих бюджетів в частині збільшення податкових надходжень та зменшення трансфертних платежів. Усе це є свідчення зростання рівня фінансової автономії місцевих бюджетів.

Водночас проведений аналіз структури доходів місцевих бюджетів дозволив виокремити ряд проблемних аспектів. Мова йде про необхідність розширення структури місцевих податків та зборів, що дозволить акумулювати додаткові фінансові ресурси та дозволить територіальним громадам стати ще більш фінансово самостійними учасниками економічних відносин.

Література

1. Тарасюк М.В., Сироветник О.С. Доходи державного бюджету в системі соціально-економічного розвитку України. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018, № 21(2). С. 93–97.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>

3. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2021&budgetType=LOCAL>

4. Волощук Р.Є. Місцеві податки і збори та їхня роль у формуванні податкових надходжень місцевих бюджетів в Україні: регіональний аспект. *Економіка і суспільство*. 2018. №19. С. 966-975.

Abstract. *It is analyzed the modern state of local budgets in Ukraine in this article. It is researched the dynamics of the income and the expenditure parts of the budgets of the organs of the local municipality.*

It is grounded the reasons of a structural changes in the part of incomes and expenses. It is established that the may be only in the situation of a successful functioning of a real sector the economy that will provide a stable financial and economic basis for the formation of the budget revenue.

A sawing of the problems of the increase in income of the budget, the optimization of its structure, will be possible due to the income regulation of local budgets, optimal level of distribution newly created value between all the subjects of social relations.

It is analyzed the implementation of local budgets by expenses in section of the regions of the country.

Key words: *state of local budgets, revenues and expenses of the budget, structure, dynamics, financial resources*

Стаття відправлена 16.09.2022 р.

© Тимоць М.В.